

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Ігор Сутий

●

ОПИС МЕНСЬКОЇ СОТНІ 1734 р.

Створити об'єктивну картину минулого і таким чином змоделювати (на належному науковому рівні) майбутнє можна лише на достатній джерельній базі. Проте це питання належить до болючих проблем української історичної науки. Один із шляхів його вирішення виявлення і публікація пам'яток, що зберігаються у провінційних музеях та бібліотеках. Одна з таких пам'яток є у Сосницькому краєзнавчому музеї ім. Ю.Виноградського. Запис в інвентарній книзі свідчить, що це «книга «Протоколь или потребность». Град Мена. 1728-1733. Папір, ручна робота. Дуже потерта від часу, кінці аркушів надірвані, є розриви. Розміри: 21х31 см. У книзі зібрані записи різних справ, грамот, указів, універсалів тощо. Знайдена у фондах музею і записана в акті № 20 від 16.11.1992 р. (раніше номера не мала), інв. № Д-1580». Припускаємо, що ця книга потрапила до музею завдяки його засновнику Юрію Виноградському¹. При опрацюванні пам'ятки з'ясовано таке. Книга вміщена у саморобну картонну оправу, обшиту сірим полотном. Титул прикрашений примітивним зображенням арх. Михайла. Під ним, у рамці, текст: «ПРОТОКОЛЬ или ПОТРЕБНОСТЬ імѣющъ в себѣ записку разныхъ потребныхъ дѣлъ и разныхъ годовъ. Писано разными рѣками, а составленный ѿ мене Андреѣ Петрова сына Скаржинского на тот час бѣдучимъ писаремъ Намѣстничества Менского року 1733: сентября 13 д. В градѣ Менѣ». У книзі нараховується 135 аркушів. На їхніх сторінках вміщені імператорські, синодальні укази, а також укази та універсали чернігівського архієпископа Іродіона Жураковського. Окрім того, у книзі містяться різноманітні інструкції, форми. Зокрема, форма про титули імператора. Викликають інтерес правила «причта церковного и чина монашеского», реєстр зібраних церковних податків («роковщини»), умови вступу на посаду писаря Менського намісництва. Є листи місцевих священиків до чернігівського архієпископа. У книзі чимало матеріалів, що стосуються Менської сотні. Це донесення менської сотенної канцелярії до чернігівської полкової канцелярії, відомість про відстань між населеними пунктами Чернігівського полку «по объявлению» полкового осавула Михайла Мокриєвича, відомість про стан менської артилерії, опис сотні, який склали волинський сотник О.Бережинський та значковий Г.Волинський. Ряд документів стосується ремесел та цехів. Наприклад, це реєстр вартості роботи пічника, умови вступу та визволення цеху шапкарів. Для вивчення питання про історію кріпацтва на Лівобережжі важлива справа про втечу А.Скаржинського від бунчукового товариша Василя Дорошенка. Тут же ми заходимо цікавий матеріал для характеристики стосунків індивідуума та міської громади. До історії Чернігівського колегіуму належить універсал чернігівського архієпископа від 11.09.1731 р. про відрахування з церковних прибутків на утримання нужденних учнів колегіуму «по порціи»: з церков «довольнѣйших» – по 5 алтин², з церков «оскуднѣйших» – по 5 шагів. Як бачимо, документи досить цікаві і варті публікації.

Тексти документів відтворені з наближенням до оригіналу та збереженням нині не існуючих в українському алфавіті літер. Скорочення під титлами не розкриваються, сам знак титла опускається. Виносні літери відтворені курсивом. Пропущені або втрачені внаслідок механічного пошкодження тексту літери відтворені у квадратних дужках.

При неможливості реконструкції втраченої частини слова у квадратних дужках проставлені крапки. У публікації великі та малі літери, а також пунктуаційні знаки проставлені з наближенням до сучасних норм правопису. Помилкові написання, пропуск окремих літер зберігаються. Примітки мають майже виключно текстуальний характер та пояснення слів, що вийшли з ужитку.

№ 1

Ревізія Менської сотні

1734 годѹ сентеб ~~р~~ а 13 д ~~н~~ я по указѹ Е ~~м~~ п Императорьского Величества Самодержици Всероссийской, а по ѿпредѣленію полковой Чернѣговской канцел ~~л~~ ар іи в сотнѣ Менской п ~~н~~ ь Алезан ~~д~~ ер Бережинский сотникъ волинский да значковый товаришъ панъ Григорей Волинский дворовому числѹ чинили ревизию, а сколко в оной п ~~а~~ в илос козаковъ грунтовихъ ³ , полугрунтовихъ, ѹбогихъ и нищихъ, весма ѹбогихъ и ихъ козачихъ подѣсѣдковъ, такожъ посполитихъ грунтовихъ, полугрунтовихъ, ѹбогихъ и нищихъ, весма ѹбогихъ и ихъ же посполитихъ подѣсѣдковъ ниже сего въ селахъ и деревн ~~а~~ хъ прописано										
с ~~о~~ т н ~~а~~ а Менска ~~я~~ а	козаки гру ~~п~~ т овие	козаки полѹгру ~~п~~ т овие	козаки ѹбогіе которіе имѣютъ по коню и по волѹ	козаки нищие весма ѹбогіе то якие в елиихъ хатахъ при отородахъ	козачіе подѣсѣдк	посполитіе гру ~~п~~ т овие	посполитіе полѹгру ~~п~~ т овие	посполитіе ѹбогіе которіе имѣютъ по коню и по волѹ и поля по л ~~н~~ о ⁴	посполитіе нищие весма ѹбогіе в елиихъ хатахъ при отородахъ живутъ	посполитіе подѣсѣдк
В городѣ Менѣ ⁵	4	31	74	88	97	-	8	43	87	27
В селѣ Величковѣ	2	3	13	10	-	-	2	13	9	-
В селѣ Домошнинѣ	2	-	3	13	-	-	14	15	47	-
В слободѣ Бречи	-	-	-	-	-	-	-	23	7	-
В слободѣ Хавдѣвнѣ	-	-	-	-	-	-	-	12	-	-
В слободѣ Тютюнниковой	-	-	-	-	-	-	-	11	2	-
В селѣ Бабѣ	6	10	39	63	15	-	-	-	-	-
В селѣ Слободнѣ Николского мнтра (монастыря) ⁶	-	-	-	-	-	-	6	27	12	-
В деревнѣ Бѹтовнѣ	-	-	-	2	-	-	3	12	5	-
В деревнѣ Бѹромцѣ	-	-	-	-	-	-	-	-	11	-
В деревнѣ Бондаровнѣ	-	3?	11	8	-	-	-	-	2	-
В селѣ Макошинѣ	-	7	20	14	11	1	6	21	34	-
Тамъ бобровники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
В слободѣ лѣвичного мнтра ⁷	-	-	6	-	-	-	-	19	9	-
В фѣторѣ Ѡстаповнѣ	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Тамъ бобровники	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
В селѣ ЖѤковичахъ (Куковичахъ) ⁸	2	7	18	13	37	-	-	2	-	-
В деревнѣ Мазакахъ	-	-	-	-	-	-	10	31	35	-
В селѣ Ушинѣ	2	3	9	12	3	1	-	27	15	-
В деревнѣ Дѹбовнѣ	-	-	-	-	-	-	3	4	-	-
В селѣ Ѡсмакахъ	-	3	3	-	-	-	3	9	25	-
В селѣ Дяговнѣ	2	15	13	14	-	1	5	13	31	-
В селѣ Фескувнѣ	2	6	6	13	31	8	3	10	23	-
В селѣ Даниловнѣ	-	6	5	2	17	8	3	13	11	-
В той же сотнѣ бобровниковѣ ⁹	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Итого в оной сотнѣ дворового числа	22	94	221	252	211	3	66	305	365	27

№2

Вірш на хрещення доньки п. Іоана

На нас вельце ласкавий мосць п: Іоанъ премилостивий добродѣю ко нам,
 Веселая новина днес в домъ *ваши* мосць п, показала;
 Зивши в темном гробѣ днес воскреснула;
 Прародителей своих ко веселію гоине возбудила;
 Теперь преподобна мчница Евдокиѣа крстом ѡгражденна;
 Дщер *ваши* мосцьна аки на престолѣ посаждена;
 Крщенієм миропомазанием твердо печатуетъ;
 Евхаристією презъ восприемников значне титулуеть;
 Днес созиваетъ вас Евдокиѣа ко гойному веселію;
 Ѡбрѣла пред бгом млость і благодат велію;
 Даруй Хртсе црю лѣта долгиє на многіє вѣки;
 Тут почивши на сем падолѣ земном и со человѣки;
 Ї ми служебничо дщер *ваши* мосцьну вѣншуем;
 Еи в нбѣ вѣнец от бга деклѣа руемъ;

Школи Сто Покровские нижайши[й] сл[...]

№ 3

Відомість про стан менської артилерії

1734 года августа 13 днѣа вѣдомость полку Чернѣговского сотни Менской сколко в мѣстечку Менѣ имѣетсѣа при стеной алтилерии пушокъ мѣдних и чугунных також в кѣ пороху и прочих артиллерийских припасовъ о томъ нижеѣа вствѣеть

Пушекъ мѣдних годних	7 ¹⁰
Пушекъ чугунных годних	1
Пищал на станку застинна	1 ¹¹
Шаговницъ в ложах застѣнных	9 ¹²
ѣа деръ	99
Дробу залѣзнаго фунтов ¹³	35
Пороху пудъ ¹⁴	1
Селитри пудовъ	2
Фитилей сажѣнь ¹⁵	57

№ 4

Умови вступу до цеху шапкарів

1735 года априля 27 д:

Умовили Леонтія брата моего в шапочники вишеписанного числа такою умовою на пят годъ остатній год понѣделки на отходѣ свита новаѣа, шапка, чоботи, желѣзко, ножицѣ, наперстокъ і всѣ потребные вещи задѣ(або ѱ - І.С.)га всѣа в маистерска в от мала до велика, толко наша кошѣлка, а о визвѣлкѣ такаѣа бѣла умова ежели вступне бѣдет маистеръ братіи ставит то визвѣлокъ ншѣ ввесь, когда же вступного ставит не бѣдет то визвилокъ пополамъ. ѣакая умова била при Иванѣ братчикѣ Сердюкѣ і при Иванѣ Ткаченкѣ, що гречѣловнѣ держит.

№ 5

Ресстр послуг пічника та їх вартості

Бѣдетъ томуж семей годъ когдаѣа ввзѣаль ѱ пна Алезѣѣа Михайловича конѣа рижого лисого на вѣру годовую ценою п...роцѣ цѣною копъ¹⁶ за одинадцѣать, а когда пройшолъ срокъ ходиль до пна Алезѣѣа і просиль о вижданю понеже того времяѣа ѱ мене денег не було и поступиль емѣ интересу на дрѣгой год рублѣа за которій ѱ мене рубль ввзѣаль житомъ полтретѣа в четверика¹⁷ отѣа кокого времяѣа і по сей год об одданю не докучал і ми того часу работу всѣа вкую работаємъ [...] іменно о томъ нижеѣа сего писанія слѣдуетъ

1733 годъ маѣа в 28 днѣа в ресстрѣ

Ѡм первого года дажи порѣ □ дномъ и по сей слѣдующий чред (або з – I.C.)
 обмазовал в свѣтлицю и хатѣ старѣю около [...]
 В тих же хатах хутоваль¹⁸ печи двѣ по гривнѣ¹⁹.
 В [...] Грѣшка жиль становиль ѱ старой хатѣ новую чорную пѣчь за гривню.
 Ѥ виницѣ ѱ хатцѣ чорную пѣчь за гривню.
 В тойже виницѣ нових двѣ пѣчокъ по гривнѣ.
 Третѣмъ разомъ двѣ по гривнѣ.
 Ѥ лазнѣ направляль пѣчь что Плазенко робиль шаг²⁰ за шѣстнацц □ т.
 А когда по той моей направѣ розвал ꙗлас то становил нову и збодоем кахлем за
 1 руб .
 А в переставленой лазнѣ такожь поставиль новую пѣчь за копѣ.
 ꙗка ꙗ □ пѣчь обвалилас то онѣю засклѣплювавъ шаговъ за чотири.
 На фѣторѣ печей робиль чорних шест по гривнѣ.
 Подлѣ воротѣ ѱ хатѣ наладиль пѣчь новѣю чорну за гривню.
 А на Замчищѣ такожь становиль печей чорних шесть по гривнѣ.
 Ѥ пекарнѣ становиль новую пѣчь за гривню.
 Другим разомъ за гривню.
 Ѥ свѣтлицѣ полив ꙗ □ нѣю пѣчь становиль за копѣ.
 Ѥ комнатѣ такожь становиль полив ꙗ □ нѣю за копѣ.
 Которіе полив □ ніе хутоваль по гривнѣ.
 Поставиль ѱ Бабѣ ѱ шинку пѣчь кахлеву за ꙗкую рубль. //
 [...] ѱ Бабѣ пѣчь чорну за гривню.
 Третимъ разомъ ѱ Бабѣ комень кахлевий за вусѣмьнадцѣт.
 В местѣ где швецъ Табулка шинковаль поставиль пѣчь зол:²¹ за чтири.
 Ѥ [...] ровцѣ чорную пѣчь за гривню.
 А всего обмазованя около будинковъ приходит мнѣ копѣ пѣт.
 За хутоване винничнихъ пѣчокъ за сѣмъ год приходит зол: сѣмъ.

№ 6

Реестр побутових послуг, виготовлення знарядь праці та їх вартість

Реестр мнѣ Маркѣ Гѣцѣ дл □ пам ꙗ □ ти сколько попад ꙗ □ сто троецкая менская мнѣ
 должна, а за что Ѡ томъ нижей сего із ꙗ □ сн ꙗ □ ю?

Напрод

Будѣчи мнѣ в шинкѣ его млсти пна Григорія Козминского в рокѣ 1732 м вз □ ла на веру
 горѣлки за полшоста шага. Другимъ разомъ зробиль ей зашепокъ двѣ за которіе плати
 надлежит шаг, чоботи подковаль за шаг, чересло разѣ отбилъ, за что надлежало шагѣ,
 тогожь году два рази одоструваль желѣза плѣговіе и потребно било плати шаг, да тогожь
 годѣ здѣлалъ билъ ей сокѣрѣ з ей желѣза і надлежало плати шаг чотири, которѣю сокѣрѣ
 не вѣдаю зачимъ не викѣпила і □ ꙗ □ оною дрова рѣбаючи зломал понеже ѡно ꙗ □ в мене
 многое время ꙗ лежала, а ннѣ ѡно ꙗ попад ꙗ прийшовши до мене стала требоват тоей
 сокѣри з великою сваркою, на что ꙗ смотр ꙗ □ вновъ зробиль ей сокѣрѣ и носиль которѣю
 хочай и презмает токмо не хочет моего первого долѣ заплатит за горѣлкѣ і за іншіе
 работи такожь и за сокѣрѣ плати. На томъ моемъ реестрѣ прошѣ в бгу прчтнаго ѡтца
 Намѣсника менского да благоізволим ваша пречестност ѱчинит з ѡною попадею
 троецкою милостивое рѣшение и справѣдливую резолюцію.

В бгу превелебности в[...] моего наймилостивого пана добродѣ ꙗ
 нижайший слѣга и подножокъ Марко Гѣца.

№ 7

Контракт про назначения на посаду писаря Менського намісництва

Року тис ꙗ ча сѣмъ сотъ тридц ꙗ ть третого мс ꙗ септевр ꙗ дн ꙗ осмого

Мы нижей менованніе намѣсникъ менскій со всею градскою и силскою братією своею
 пожелавши себѣ дл ꙗ приходимих з катедральной канцелл ꙗ □ ріи разнихъ потребнихъ и
 весма труднихъ дѣлъ приговорили себѣ в писцѣ іменовчото Андрѣ ꙗ Петрова сна

Скаржинского на годъ, которому поступа такъ *от* градского **г**ако и *от* сѣлского *каждого* сщенника денгами по золотому да из гурту жита полуосмакъ²², по **г**акой его становцѣ показали емѣ в чомъ трѣдит**с**я, а именно. Только мнѣ самомѣ составить книгѣ годовую, а брати**г**а такъ градская **г**ако и сѣлская **г**ако если бѣдѣть *приходит* з своими книгами, то ему б вишменованномѣ даром не писат, но по увазѣ его что хотѣ *взят* повелеваемъ толко з приходимих з катедральной канцелл**г**рии *ѣказовъ*, *каждомѣ* священнику составит видѣнне таковое**г**ако *каждого* году мц**г**а и числа *ѣказъ* полученно и в **г**акой силѣ и онѣи *вс*акимъ сщенникомъ публикованъ, а распублѣковат по всемъ моемѣ намѣсничву толко еднеею копіею, которая копія возвратившис *ис* публѣкаціи *может* такъ и вписиватис в протоколъ і по онихъ указах на черно репорти составлят мнѣ самому в катедральную канцеллярію до розпорозумѣннй егѣ в сщеническомъ чину разного *ѣправлені*я в дѣлахъ, а если бѣдѣть **г**акие *от* крїи тіе *ѣкази* и когда *ѣ* онихъ повелѣваеъ до всѣхъ священниковъ копіеват, то оние исполн**г**ать и во *вс*акихъ случаючихъ**с**я великихъ пилнихъ дѣлахъ оному вишменованномѣ ншомѣ *ѣ*мовномѣ писцевѣ давати помоществованіе з школъ вимовно, а минѣвшихъ нѣсколко год не вѣписованных в протоколъ *от*критих и протчихъ нѣсколко малое число *ѣказовъ* переписат в протокол и надѣюсь в томъ не будетъ ему великого трѣда і в томъ дл**г**я *л*чшого *в*ѣрот**г**атія на становцѣ его в нас писцемъ за рукою своею даю ему росписъ.

Исидоръ Козмовичъ намесникъ менский²³.

№ 8

Відомість про відстань між населеними пунктами Чернігівського полку

1733 годѣ іюн**г**а 28 д.

По *об*явленію его милости пана а. полкового Михайла Мокриевича

- От* Чернѣгова до Любеча 7 милѣ²⁴
- От* Чернѣгова до Рѣпокъ 5 милѣ
- От* Рѣпокъ до Лоева 4 милѣ
- От* Чернѣгова до Навозѣ до Днѣпра 8 милѣ
- От* Чернѣгова до Городнѣ 5 милѣ
- От* Чернѣгова до Березного 4 милѣ
- От* Березного до Мены 4 милѣ
- От* Березного до Син**г**авки 2 милѣ
- От* Мены до Сосницѣ 2 милѣ
- От* Сосницѣ до *Ѡ*болонн**г**а 4 милѣ, 5 мил
- От* Мены до Чернотич 3 милѣ
- От* Чернотич до *Ѡ*болонн**г**а 38 верстѣ, 4 милѣ...
- От* Чернѣгова до Седнева 3 милѣ
- От* Седнева до Гурска 6 милѣ
- От* Чернѣгова до *Ѡ*лишевки 4 милѣ
- От* Син**г**авки до Чернотичѣ 5 милѣ
- От* Чернѣгова до Сорокошичѣ 12 милѣ, 10 мил
- От* Седнева до Олишовки 5 милѣ

По *об*явленію козаковъ сотнѣ Роиской, Слабинской такожъ власне *об*я**г**явил**г**а къ и пнѣ асаѣлъ.

№ 9
Реєстр роковщини¹⁶

Реєстръ сколко свщеники градскіе и сѣлскіе задаткѹ дали на 1734 годѹ на роковщинѹ

Градскые	зол	грив	шагъ	копѣ	жито
Отцѣ Павель менскій	-	-	-	-	-
Отцѣ Андрей менскій	-	-	-	-	-
Отцѣ троецкій менскій	-	-	-	-	-
Отцѣ величковскій	1	-	-	-	четвер
Отцѣ дани ловскій	-	1	-	-	четвер
Отцѣ александровскій	-	-	-	-	четвер
Отцѣ домошлинскій	1	-	-	-	четвер
Отцѣ бабскій	-	1	-	-	четвер
Отцѣ макошинскій	-	1	-	-	четвер
Отцѣ кѹковицкій	-	1	-	-	четвер
Отцѣ фескѹвские	-	1	-	-	четвер
Отцѣ осмаковскій	-	-	-	-	четвер
Отцѣ бурковскій	-	1	-	-	четвер
Отцѣ дяговскій	-	1	-	-	четвер
Отцѣ степановскій	-	1	-	-	четвер
Отцѣ волосковские	-	1	-	-	четвер

Джерела та література:

1. Кравченко М. Сосницький краєзнавчий музей та роль Ю.С.Виноградського у його створенні//Скарбниця української культури. Матеріали ювілейної наукової конференції, присвяченої 100-річчю Чернігівського історичного музею ім. В.В.Тарновського. – Чернігів: Сіверянська думка, 1996. – С.90-91.

2. Алтин – 3 копійки.

3. Однозначного пояснення терміна «грунт» в історичній літературі не існує. На нашу думку, у даному випадку він відповідає терміну «пляц» (прибл. 75-88 га, за Н.Герасименко. Міри земельних площ Лівобережної України (друга половина XVII-XVIII ст.) – К., 1998. – С.133). А.Ханенко давав наступне трактування цього терміна: «Пляцями називались участки землі во всех трех сменах, с принадлежащими к ним огородом и сенокосом, составлявшие вместе надел (тягло), иные крестьянские дворы владели целыми пляцами, другие половиною и т.д. Повинности в этих деревнях распределялись по пляцам»// А.Ханенко. Исторический очерк межевых учреждений в Малороссии/Черниговские губернские ведомости. – 1864. - № 12. – Прибавления. – С. 66.

4. День – 0,54-0,81 га.

5. Всього 459 дворів. Для порівняння: 1654 р. у Мені було 242 козаки і 231 міщанин // Корбач І. Шляхами століть: Повість про літописне місто. – К.: РОВО «Укрвзполіграф», 1992. – С. 40. У 1748 р. в Менський сотні – 1 місто, 10 сіл, 2 деревні, 11 шкіл, 12 шпиталів // О старинных школах, богадельнях и братствах / Черниговские епархиальные известия. – 1862, 1 сентября. – Прибавления. – С. 546. По ревізії 1731 р. до Менської сотні належали: Мена, Величківка, Дамашлин, Баба, Макошин, Кукоричі, Ушня, Осмаки, Дягова, Феськівка, Данилівка // Гумилевский Ф. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – Чернигов: Земская типография, 1874. – Книга 6. – С. 120. За О.Шафонським у Менський сотні було 63 поселення, 1367 козаків, 1819 підпомічників, 4836 дворян, різночинців, посполитих // Там само.

6. Дописка початку XX ст.

7. Макошинський дівочий монастир.

8. Дописка початку XX ст.

9. Це речення закреслене.

10. Написано нечітко. Можливо це 1 або прочерк.
11. Вогнепальна зброя, з якої стріляли ядром вагою 200 г // Сидоренко В. З історії селянсько-козацької артилерії часів Визвольної війни українського народу 1648-1654 рр. / Праці Київського державного історичного музею. – К., 1958. – Вип. 1. – С. 113.
12. Вогнепальна зброя, з якої стріляли залізним дробом. Довжина – до 2 м, калібр – 20-60 мм.
13. Фунт – 410 г.
14. Пуд – 16 кг.
15. Сажень – 2,1 м.
16. Копа – 50 копійок.
17. Четверик – бл. 67 кг.
18. Обмазував глиною.
19. Гривня – 10 копійок.
20. Шаг – 2 копійки.
21. Золотий – 20 копійок.
22. Осьмачка – 4 четверики.
23. Намісник – помічник протопопа, член духовного правління протопопії. Завідував кількома приходами. В деяких протопопіях було кілька намісників. При намісниках могло бути окреме правління – намісництво. Обирався духовенством протопопії і затверджувався архієреєм. Грамотою від 20.11.1658 р. київський митрополит Діонісій Балабан встановив склад Чернігівської єпархії з 7 протопопій: Чернігівської, *Менської*, Новгородської, Борзенської, Глухівської, Конотопської, Стародубської. Згідно з цією грамотою чернігівський єпископ і поділив єпархію на зазначені протопопії, «коим поручил заведовать сельскими священниками и приходской жизнью» // Картины церковной жизни Черниговской епархии из IX вековой ея истории. – К.: Фото-лито-типография С.В.Кульженко, 1911. – С. 59, 67. У 1689 р. уряд менського протопопа займав Стефан Шуба // Гумилевский Ф. Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – Чернигов: Земская типография, 1874. – Книга 6. – С. 120.
24. Миля – 7 верст або 7,5 км. Це середні дані. Можливо, що у даному випадку миля = 9,5 км (див. відстань між Чернотичами та Оболонням).
25. Як бачимо, межі намісництва майже збігалися з кордонами сотні.

